

JAK PODPOŘIT KLIMATICKY ODPOVĚDNÉ CHOVÁNÍ MLADÝCH: ROLE TRANSPARENTNOSTI A OČEKÁVÁNÍ

Renata Kosíková, Ondřej Krčál

listopad 2025

WWW.SYRI.CZ

Studie SYRI / výzkumná skupina 9
Trh práce

JAK PODPOŘIT KLIMATICKY ODPOVĚDNÉ CHOVÁNÍ MLADÝCH: ROLE TRANSPARENTNOSTI A OČEKÁVÁNÍ

Renata Kosíková, Ondřej Krčál

listopad 2025

WWW.SYRI.CZ

Tato práce vznikla v rámci projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik“ č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií – Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES).

Jak podpořit klimaticky odpovědné chování mladých: role transparentnosti a očekávání

Renata Kosíková, Ondřej Krčál

9/2025

Ochrana klimatu a snižování emisí skleníkových plynů patří mezi největší výzvy veřejné politiky. Vedle systémových opatření, jako je snižování emisí v průmyslu nebo podpora obnovitelných zdrojů, hraje důležitou roli také chování jednotlivců. Dobrovolné rozhodnutí omezit spotřebu, změnit způsob dopravy či finančně podpořit ekologické aktivity může také přispět ke zmírnění klimatické krize. Podpora takového chování může být efektivní součástí nástrojů environmentální politiky, pokud porozumíme faktorům, které rozhodování jednotlivců ovlivňují.

V této studii zkoumáme, jak mladí lidé v České republice reagují na různé podněty při rozhodování o dobrovolném příspěvku na snižování emisí CO₂. Využíváme k tomu behaviorální laboratorní experiment, ve kterém se účastníci rozhodují o využití reálných peněžních prostředků. Tento experiment umožňuje testovat vliv dostupných informací, osobnostních rysů, morálních hodnot a sociálních norem na rozhodování o přispívání na environmentální politiky.

Shrnutí výsledků a doporučení

Výsledky experimentu, kterého se zúčastnilo 770 účastníků z řad studentů středních a vysokých škol, ukazují, že ochotu mladých lidí dobrovolně přispět na snížení emisí CO₂ lze významně ovlivnit jednoduchými intervencemi založenými na sociálních normách a transparentnosti. Účastníci přispívali více, pokud věděli, že jejich rozhodnutí uvidí ostatní členové skupiny. Zveřejnění příspěvků uvnitř skupiny vedlo ke **zvýšení průměrné výše příspěvku o 31 %**. Tento efekt působení sociálních norem byl výraznější u studentů středních škol.

Klíčovým faktorem, ovlivňující výši příspěvku byl odhad příspěvku ostatních účastníků. Respondenti, kteří věřili, že ostatní přispějí více, sami také přispěli vyšší částku. Analýza dále ukázala, že ochotu přispět ovlivňují jak osobnostní rysy, tak morální hodnoty jednotlivců. Vyšší příspěvky vykazovali respondenti, kteří přikládali větší důležitost péči o druhé (ochraně slabých, snaze zmírňovat utrpení a empatickému přístupu k druhým). Vyšší ochota přispět byla spojena také s otevřeností, tedy osobnostním rysem charakterizovaným tolerancí, kreativitou a zájmem o nové zkušenosti. Tento vztah byl výraznější u mladších účastníků. Naopak vyšší míra averze k riziku a nejistotě byla spojena s nižší ochotou přispět.

Zjištění ukazují, že jednoduché a nízkonákladové zásahy mohou výrazně ovlivnit rozhodování ve prospěch veřejného ekologického cíle. Efektivní klimatická politika by neměla brát v úvahu pouze hodnotové nastavení lidí, ale i způsob, jakým jsou o svých možnostech informováni. Například zveřejnění příspěvků nebo sdílení informací o chování ostatních mohou zvýšit podporu environmentálního chování. Poznatky z této studie lze navíc využít i mimo oblast klimatické politiky, například při podpoře dobrovolnictví, solidarity nebo dalších veřejně prospěšných aktivit.

Problematika a její relevance

Zatímco se velká část klimatických opatření zaměřuje na systémovou úroveň, například regulaci průmyslových emisí nebo podporu obnovitelných zdrojů, narůstá zájem o roli spotřebitelů. Jejich každodenní rozhodnutí (např. zda jezdit autem, čím topit, co jíst nebo zda přispět na ekologické projekty) mohou v souhrnu významně ovlivnit míru emisí skleníkových plynů. S rostoucím důrazem na zapojení veřejnosti do klimatické politiky roste i povědomí o významu individuálních rozhodnutí.

Ekologicky odpovědné chování označuje dobrovolné jednání jednotlivců, které přispívá ke snížování ekologické zátěže – od každodenních úsporných rozhodnutí až po finanční příspěvky na ekologické účely. Právě finanční dar představuje v tomto kontextu silný signál ochoty jednat ve veřejném zájmu, protože znamená reálné náklady pro dárce. Výzkumy ukazují, že takové rozhodnutí není ovlivněno pouze tím, co jednotlivec získá nebo ztratí, ale také sociálními faktory, například tím, jaké chování lidé považují za běžné nebo správné, a zda věří, že se ostatní chovají podobně¹. Významnou roli hraje právě sociální kontext rozhodování, jelikož lidé častěji přispívají, pokud vědí, že jejich příspěvek bude veřejný², nebo pokud mají informaci o tom, kolik přispívají ostatní³.

Naše studie rozšiřuje stávající poznatky tím, že tyto otázky zkoumá v českém kontextu a u specifické populace mladých lidí – konkrétně středoškoláků a vysokoškoláků. Vedle ověření, zda efekty známé z literatury fungují i v našem prostředí, přinášíme nový pohled díky kombinaci širokého spektra psychologických, hodnotových a ekonomických měření. Tento komplexní přístup nám umožňuje lépe porozumět tomu, proč se lidé rozhodují určitým způsobem a jak je možné jejich chování podpořit směrem k udržitelnějším volbám.

Data a výsledky

Sběr dat

Výzkum byl realizován formou incentivizovaného laboratorního experimentu v [Laboratoři experimentální ekonomie Masarykovy univerzity](#). Laboratorní experiment umožňuje přesně kontrolovat situaci, v níž se účastníci rozhodují. Na rozdíl od klasického dotazníkového šetření se navíc lidé v incentivizovaném experimentu nerozhodují hypoteticky, ale pracují s reálnými penězi, které získali od experimentátorů. Incentivizace tak výrazně zvyšuje autenticitu jejich rozhodnutí.

Celkem se studie zúčastnilo 770 studentů, z nichž přibližně polovinu tvořili středoškoláci a druhou polovinu vysokoškoláci (blíže tab. 1). Nejprve všichni účastníci prošli několika úlohami měřícími ekonomické preference. V jedné sérii rozhodovali mezi bezpečnější a rizikovější loterií, čímž jsme změřili jejich averzi k riziku. V dalších úlohách si účastníci vybírali mezi menší částkou „dříve“ a větší částkou „později“, což vypovídá o jejich časových preferencích. Následně účastníkům byla představena rozhodnutí spojená s mírou averze k nejistotě, která byla měřena volbou mezi jistou odměnou a nejistou možností, u které nebyla pravděpodobnost výhry zcela

¹ Leonhard K. Lades, Kate Laffan, and Till O. Weber. Do economic preferences predict pro-environmental behaviour? *Ecological Economics*, 183:106977, 2021. ISSN 0921-8009; and Armin Falk, Peter Andre, Teodora Boneva, and Felix Chopra. Fighting climate change: The role of norms, preferences, and moral values. IZA Discussion Paper DP14518, Institute of Labor Economics, 2021

² Štěpán Veselý and Christian A. Klöckner. How anonymity and norms influence costly support for environmental causes. *Journal of Environmental Psychology*, 58:27–30, 2018. ISSN 0272-4944

³ Armin Falk, Peter Andre, Teodora Boneva, and Felix Chopra. Fighting climate change: The role of norms, preferences, and moral values. IZA Discussion Paper DP14518, Institute of Labor Economics, 2021

známa.

	Celkem	Ženy	Průměrný věk
Středoškoláci	390	185	18,4
Vysokoškoláci	380	176	21,9

Tab. 1: Účastníci experimentu

Poté účastníci vyplnili několik dotazníků. Nejprve jsme se zaměřili na jejich morální hodnoty, například zda považují za důležité chránit slabé nebo jednat čestně. Dále jsme zjišťovali jejich socioekonomické zázemí a postoje k přírodě pomocí dotazníku Nové ekologické paradigma. Za absolvování těchto částí obdržel každý účastník 200 Kč. Před samotným rozhodováním o výši příspěvku byli požádáni, aby odhadli, kolik podle nich přispějí ostatní členové jejich skupiny. Následně si mohli tuto částku ponechat celou, nebo z ní libovolnou část věnovat na snižování emisí CO₂ prostřednictvím renomované neziskové organizace Compensators.

V každém experimentálním sezení byli účastníci náhodně rozděleni do dvou skupin: veřejné a anonymní. Účastníkům ve veřejné skupině bylo sděleno, že jejich příspěvek bude na konci experimentu zobrazen ostatním členům skupiny. Zbývající účastníci byli v anonymní skupině, kde jejich rozhodnutí zůstalo neveřejné. Rozhodování o výši příspěvku probíhalo individuálně, přičemž ostatní podmínky byly pro všechny stejné. Veřejný příspěvek mělo celkem 393 účastníků. Tato jednoduchá změna v prezentaci situace (tzv. treatment) nám umožnila zkoumat, do jaké míry ovlivňuje chování samotný fakt, že rozhodnutí bude viditelné pro ostatní.

Na závěr všichni účastníci vyplnili dotazník, který měří osobnostní rysy podle modelu Big Five, jednoho z nejrozšířenějších nástrojů v psychologii. Tento přístup rozděluje osobnost do pěti základních dimenzí: otevřenost vůči zkušenostem, svědomitost, emoční stabilita, extravertizace a přívětivost. Tyto informace nám umožňují propojit konkrétní rysy s ochotou podpořit ekologické chování.

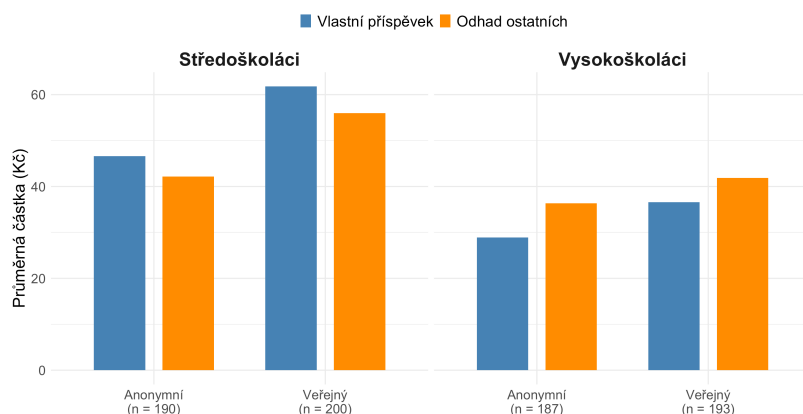
Výsledky

Výsledky experimentu ukazují, že **celkem 68 % účastníků se rozhodlo přispět alespoň částí ze získaných 200 Kč na snížení emisí CO₂ prostřednictvím organizace Compensators**. Dohromady účastníci přispěli více než 33 000 Kč, což odpovídá přibližně 15 tunám kompenzovaných emisí. Takové množství CO₂ přibližně odpovídá roční uhlíkové stopě čtyř až pěti domácností.

Klíčovým prvkem experimentu byla informace o tom, zda bude výše příspěvku veřejná, nebo anonymní. Ukázalo se, že tato jednoduchá změna ve způsobu prezentace měla významný dopad na chování účastníků. Ti, kteří věděli, že jejich příspěvek bude veřejný, **přispěli v průměru o 31 % více** než účastníci v anonymní skupině. Tento efekt byl výraznější u středoškoláků, kteří reagovali citlivěji na sociální kontext. Silným prediktorem výše příspěvku byl také odhad chování ostatních – respondenti, kteří očekávali, že ostatní přispějí více, sami také přispěli vyšší částku. Očekávání se tak ukazuje jako významný psychologický mechanismus, který formuje ochotu přispívat k veřejnému dobru.

Organizace Compensators nakupuje a trvale vyřazuje emisní povolenky z trhu EU ETS. Tím snižuje celkový objem emisí CO₂, které mohou být legálně vypuštěny. Zároveň dochází ke snížení znečištění ovzduší ve formě nebezpečných jemných prachových částic, oxidu dusného a jiných plynů.

Následující graf (obr. 1) ilustruje průměr vlastních příspěvků a odhadů příspěvků ostatních ve skupině podle typu studentů a experimentální skupiny. Zřetelně ukazuje, že středoškoláci reagovali na veřejnost příspěvkem výrazněji než vysokoškoláci. Zatímco v anonymní skupině byly příspěvky středoškoláků i jejich odhady relativně nízké, ve veřejné skupině došlo k výraznému nárůstu obou hodnot. Naopak u vysokoškoláků byly rozdíly mezi skupinami menší, přičemž jejich odhady příspěvků ostatních byly v obou skupinách stabilně vyšší než jejich vlastní příspěvky.

Obr. 1: Průměrná výše příspěvku a odhadu ostatních ve skupině

Nelze však vyloučit, že roli sehrála i sociální blízkost mezi účastníky. V případě středoškoláků se experimentálních sezení účastnily celé třídy, tedy účastníci, kteří mezi sebou mají silné sociální vazby. Naproti tomu ve skupinách vysokoškoláků se lidé mezi sebou tolik neznali. Známost mezi účastníky mohla u středoškoláků posílit pocit sociální kontroly nebo touhu neztratit status před spolužáky, což mohlo vést k vyšším příspěvkům.

Důležitou roli ve výši příspěvku sehrály také osobnostní rysy a hodnotové nastavení účastníků. Vyšší částky přispívali ti, kteří dosahovali vyššího skóre v dimenzi otevřenosti (zahrnující zájem o nové zážitky, kreativitu či intelektuální podněty) a přívětivosti (empatie, vstřícnost a ochota ke spolupráci). Významným prediktorem byla rovněž morální hodnota péče o druhé – lidé, pro které byla důležitá ochrana slabších a zmírňování utrpení, přispívali častěji.

Pro lepší pochopení faktorů souvisejících s velmi nízkou ochotou přispět jsme se zaměřili na účastníky, kteří darovali méně než 30 Kč. Tito dárci se od ostatních lišili v několika významných aspektech. Častěji vykazovali nižší skóre v morální dimenzi péče o druhé, kladli větší důraz na autoritu a tradice a zároveň vykazovali vyšší míru environmentálního skepticismu. Byli také averznější vůči riziku a nejistotě. Tyto charakteristiky mohou sloužit jako vodítko pro navrhování lépe cílených a účinnějších intervencí.

Závěr

Výsledky experimentu ukazují, že ochotu mladých lidí přispět na snižování emisí CO₂ významně ovlivňuje skutečnost, zda ostatní ve skupině uvidí jejich rozhodnutí. Ve skupinách, kde účastníci věděli, že jejich pří-

spěvek bude na konci experimentu zobrazen ostatním, byla výše darované částky podstatně vyšší. Tento efekt byl nejsilnější u středoškoláků. Významnou roli sehrála také očekávání týkající se chování ostatních – ti, kteří předpokládali, že ostatní přispějí více, sami darovali vyšší částky.

Na rozhodování měla vliv i osobnostní charakteristika jednotlivců. Ochotu přispět zvyšovali lidé, pro které je důležitá péče o druhé, a také ti, kteří vykazovali větší otevřenost vůči novým zkušenostem. Naopak obavy z rizika nebo nejistoty byly spojeny s nižšími příspěvky.

Studie ukazuje, že ekologicky příznivé chování závisí nejen na hodnotách, ale i na podmínkách, za kterých se lidé rozhodují. Malé úpravy prostředí – jako je větší transparentnost nebo sdílení informací o chování ostatních – mohou znatelně ovlivnit ochotu přispět k veřejně prospěšnému cíli.

Zjištění mohou sloužit jako podklad pro navrhování účinných a dostupných opatření, která zohlední individuální rozdíly. Vhodně nastavené kampaně či komunitní aktivity mohou zvýšit zapojení veřejnosti nejen v oblasti klimatické politiky, ale v dalších oblastech, kde je důležitá spolupráce, solidarita nebo dobrovolné zapojení.